

21. Гріщенко І.В. Шляхи удосконалення використання оборотних активів на підприємстві. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: зб. наук. праць*. Вінниця, 2018. Т. 1. С. 196-198.

22. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Виявлення порушень у процесі аудиту фінансової звітності підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Сер. Економічні науки*. 2018. Вип. 54. С. 133-138.

23. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

24. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проєктів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020. – Вип. 60. С. 30-34.

*Лазарєва О.В. доктор економічних наук, професор,
професор кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили*

*Чигурян Я.О., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальності «Геодезія та землеустрій»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили*

*Яковенко К.С., магістрантка 2-го року підготовки,
спеціальності «Геодезія та землеустрій»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

EFFICIENCY OF LAND RESOURCES

Анотація. В статті розкрито розвиток теоретико-методичних засад економічності використання земельних ресурсів. Досліджено чинники, що впливають на ефективність використання землі. Висвітлено основні показники еколого-економічного та ефективного використання земельних ресурсів, що характеризують ступінь обробки земельних угідь, рівень використання землі та їх валовий збір, виробництво продукції в розрахунку на одну особу.

Ключові слова: ефективність використання земельних ресурсів, розораність території, склад і співвідношення земельних угідь, виробництво продукції, природно-економічні умови, виробництво продукції, піднесення сільського господарства.

Abstract. The article reveals the development of theoretical and methodological principles of economical use of land resources. Factors influencing the efficiency of land use have been studied. The main indicators of ecological, economic and efficient use of land resources, which

characterize the degree of land cultivation, the level of land use and their gross collection, production per capita.

Keywords: efficiency of land use, plowing of the territory, composition and ratio of land, production, natural and economic conditions, production, the rise of agriculture.

Постановка проблеми. Відомо, що земля з її ґрунтовим і рослинним покривом, надрами та водами займає особливе місце серед матеріальних засобів, необхідних для виробничої діяльності людей. Вона служить матеріальною базою розвитку продуктивних сил суспільства, є головною передумовою та природною основою будь-якого процесу виробництва.

Основний шлях піднесення сільського господарства, генеральний напрям його розвитку полягає у раціональному використанні земельних ресурсів на основі врахування місцевих природних та економічних умов виробництва, впровадження поглибленої спеціалізації та науково обґрунтованої системи заходів із землеустрою, впровадження досягнень науки і передового досвіду, застосування найбільш прогресивних форм і методів організації території та сільськогосподарського виробництва у цілому. Відповідно до вище викладеного, вагомого значення набуває обґрунтування економічної ефективності використання земельних ресурсів – головного засобу виробництва в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість досліджень, в яких вивчається проблема ефективності використання земельних ресурсів, є досить багатогранними. Відповідно Р.М. Гулінчук [1] ефективність використання потенціалу земельних ресурсів досліджує через розрахунок його інтегральної оцінки, а також за допомогою ранжування, використовуючи переважно екологічні показники, такі як гідротермічний коефіцієнт, бал бонітету, показники агрокліматичних ресурсів за період активної вегетації культур. Проте А.О. Сєдов [2, с. 155] ефективність використання земельно-ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств урахує крізь призму правових, економічних та екологічних аспектів. А.Я. Сохнич [3] теж ефективність використання земельних ресурсів розглядав крізь призму оптимізації використання земельних ресурсів в екологічному, економічному та соціальному аспектах, що передбачає формування сприятливого територіального середовища та забезпечення властивостей природних ландшафтів. В наукових працях Н.В. Трофименко [4, с. 12] досліджується ефективність використання сільськогосподарських земель залежно від якості ґрунтів, не враховуючи при цьому показники економічної ефективності. Огляд літературних джерел свідчить, що досить різноплановими є методичні підходи до вивчення ефективності використання земельних ресурсів, які формують широке предметне поле для подальшого вивчення цієї проблематики. Відповідно існує низка дискусійних питань, що стосуються, насамперед, вивчення системи показників економічної ефективності використання земельних ресурсів в умовах розвитку сучасної системи господарювання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розвиток теоретико-методологічних засад оцінки ефективності використання земельних ресурсів. Дослідження проводилося за допомогою монографічного методу – під час опрацювання наукових публікацій із питань ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу; індукції та дедукції – для обґрунтування системи показників ефективності використання земельних ресурсів; абстрактно-логічного методу – під час здійснення теоретичних узагальнень та формулювання висновків [5, с. 60].

Виклад основного матеріалу. На ефективність використання земельних ресурсів впливають досить багато чинників, наприклад, рівень розвитку продуктивних сил, структура посівних площ, ступінь розораності землі, частка меліорованих земель у загальній площі сільськогосподарських угідь та ін. В сучасному світі економічно використовувати землю означає, насамперед, одержувати більше продукції з кожного гектара за постійного забезпечення росту продуктивних сил землі шляхом додаткових затрат; по-друге, на одиницю продукції затратити якнайменше живої та уречевленої праці.

Одним із методологічних питань ефективного використання земельних ресурсів є питання про показники, що характеризують ступінь використання земельних угідь. Економічна ефективність використання земельних ресурсів проявляється передусім через обсяг виробництва продукції з одиниці земельної площі, тому показник виробництва продукції на гектар сільськогосподарських угідь (гектар посіву окремих культур) є головним при цьому аналізі [7]. Вагомим серед загальних показників рівня використання земельних ресурсів є склад і співвідношення земельних угідь. Проте поряд з цим велике значення мають природні та економічні умови розвитку територій. Важливим показником продуктивності землекористування та його інтенсивності і водночас показником використання земельних ресурсів, що знаходиться в сільськогосподарському виробництві, є розрахунок виходу продукції на 100 га сільськогосподарських угідь або на 100 га посіву зернових культур. Цей показник дає змогу судити про рівень використання найважливіших угідь, тобто про ефективність використання земельних ресурсів за інтенсивного землеробства [3].

Для підвищення ефективності використання земельних ресурсів в сільськогосподарському виробництві потрібна інтенсифікація рослинництва за допомогою прогресивних систем ведення землеробства та технології вирощування сільськогосподарських культур, раціональна організація території землекористувань. Важливим є вдосконалення виробничих відносин та якісного оновлення продуктивних сил, великого значення набуває розвиток різних видів господарювання на основі орендних відносин. Ці та багато інших заходів щодо підвищення ефективності використання земельних ресурсів можуть бути ефективно впроваджені за умови вивчення її якості, регіональних особливостей сільськогосподарського виробництва, економічних і правових умов господарювання [8]. Реалізація зазначених заходів є основою успішного розвитку всіх галузей сільського господарства, підвищення добробуту населення і зміцнення економіки у цілому.

Висновки. Аналізуючи вищевказане можна зробити висновок, що на ефективність використання земельних ресурсів впливають деякі чинники, такі як рівень розвитку продуктивних сил, структура посівних площ, ступінь розораності землі, частка меліорованих земель у загальній площі сільськогосподарських угідь. Головними показниками щодо економічної ефективності використання земельних ресурсів є ті, що характеризують ступінь використання земельних угідь, рівень використання землі, посівні площі сільськогосподарських угідь, урожайність сільськогосподарських культур та їх валовий збір, виробництво продукції в розрахунку на одну особу.

Провідними чинниками підвищення ефективності використання земельних ресурсів є вдосконалення структури посівних площ, застосування ґрунтозахисної системи землеробства, впровадження екологічно обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва, вдосконалення технологій виробництва

сільськогосподарських культур, здійснення заходів із підвищення родючості ґрунту, міжгосподарське об'єднання землеволодінь та землекористувань на основі об'єднання з іншими власниками землі і майна, вдосконалення системи підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами та землекористуванням.

В майбутньому дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на вивчення досвіду економічної ефективності використання земельних ресурсів відповідно до зарубіжних країнах для створення дієвої української моделі використання земельно-ресурсного потенціалу, оздоровлення навколишнього природного середовища, збереження екологічно чистих сільських територій та відродження українського села.

Список використаних джерел

1. Гулінчук Р.М. Ефективність використання потенціалу земель сільськогосподарського призначення в Київській області. *Ефективна економіка*. 2015. № 8. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
2. Сєдов А.О. Земельно-ресурсний потенціал як основа ефективного сільськогосподарського підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11(37). С. 154-160.
3. Сохнич А.Я., Грушкевич Г.С. Особливості використання земельних ресурсів: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2015. Вип. 13. С. 162-165. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_38.
4. Трофименко Н.В. Стан та ефективність використання сільськогосподарських земель землевласниками та землекористувачами. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2015. № 2(51). Т. 2. С. 12-20.
5. Сидорук Б. Оцінювання збалансованого використання земельно-ресурсного потенціалу в аграрній галузі: основні етапи і система показників. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 4. С. 59-67.
6. Краснолуцький О.В., Шевченко О.В. Еколого-економічний стан і способи сучасного сільськогосподарського землекористування. *Вісник аграрної наук.*: 2018. № 3(780). С. 68-74.
7. Гаража О.П. Види та показники ефективності використання сільськогосподарських угідь в управлінні земельними ресурсами України. *Економіка та суспільств*. 2016. Вип. 3. С. 52-60. URL : www.economyandsociety.in.ua.
8. Паляничко Н.І. Аналіз стану та ефективності використання земельних ресурсів в Україні. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 1. С. 128-132.